

*Рингач Наталія Олександрівна,
доктор наук з державного управління, с.н.с.,
головний науковий співробітник,
Інститут демографії та соціальних досліджень
імені М.В. Птухи НАНУ, м. Київ*

ФІНАНСУВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я РЕГІОНУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В умовах триваючої соціально-економічної і політичної кризи дисбаланс між державними зобов'язаннями і реальними фінансовими можливостями здійснює руйнівний вплив на систему охорони здоров'я (в цілому та регіонах зокрема). Внаслідок скорочення державного фінансування відбувається скорочення масштабів профілактики захворювань і наростання платності медичної допомоги, з перекладанням на населення значної частки витрат на медичні потреби. Легальна і тіньова оплата медичних послуг та придбання лікарських засобів громадянами становлять сьогодні, за різними оцінками, від 25-45% сукупних витрат держави та населення на охорону здоров'я, що істотно знижує доступність медичної допомоги. Тому достатнє фінансове забезпечення громадської охорони здоров'я є життєво важливим для нормального існування і соціально-економічного розвитку регіону.

Європейський досвід виходу з недавньої економічної кризи дає можливість рекомендувати застосування таких підходів у вирішенні бюджетних проблем сектору охорони здоров'я як раціоналізація наявних ресурсів через підвищення ефективності; скорочення витрат за допомогою введення обмежень бюджету, виробничих витрат або охоплення послугами; та мобілізація додаткових інвестицій. Заходи з раціоналізації включають, наприклад, удосконалення процесів закупівлі, об'єднання коштів при закупівлі та наданні послуг, підвищення ефективності та якості надання послуг охорони здоров'я тощо. Мобілізація не може обмежитися використанням резервів і збільшення державних бюджетних трансфертів. Так, Thomson et al. рекомендують, впровадження контрциклічної моделі державних бюджетних трансфертів у сектор охорони здоров'я [1,2]. За оцінками експертів ВООЗ, приблизно 20-40% ресурсів системи охорони здоров'я втрачаються чи використовуються нерационально, тому значну увагу слід приділяти вишукуванню внутрішніх резервів коштів [3].

Численні дослідження акцентують увагу на зростанні ролі регіонів у вирішенні соціальних питань, в тому числі організації і фінансування охорони здоров'я на регіональному рівні [4]. Прикладом одного з підходів до покращення якості послуг та підвищення ефективності фінансування у сфері охорони здоров'я з використанням державної субнаціональної звітності в Швеції наведено в останньому European health report [5]. Майже 10 років у країні у відкритому доступі доповіді про стан лікувально-профілактичної допомоги, охорони громадського здоров'я та соціальних послуг. Порівняння

між провінціями або окремими територіальними громадами здійснюються у співпраці зі Шведською асоціацією місцевих органів влади і регіонів. Значне фінансування від уряду реєстрів індикаторних оцінок дотримання національних директив і якості надання допомоги підвищило рівень їх використання, а загальнодоступна звітність виступає інструментом удосконалення ефективності охорони здоров'я.

В Україні наявні можливості використання міжнародної фінансової допомоги, спрямованої на місцевий рівень. Так, у травні 2014 р. стартувала третя фаза Проекту «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду», який фінансується Європейським Союзом та Програмою Розвитку ООН. Проект надає підтримку уряду в проведенні реформи з децентралізації, яка, серед іншого, сприяє підвищенню якості надання послуг населенню, а також на зміцненню потенціалу регіональних і місцевих органів влади. З 2007 р. підтримано понад 2000 ініціатив місцевого розвитку, з допомогою у самоорганізації громад, розбудові їх потенціалу та впровадженні громадських ініціатив у пріоритетних сферах (серед іншого, сприяння відновленню основних об'єктів соціальної та комунальної інфраструктури в галузі охорони здоров'я, передусім мережі фельдшерсько-акушерських пунктів, через фінансування мікро-проектів). Зокрема, у Львівській області реалізовано 17 мікропроектів з відновлення і реконструкції медичних пунктів/амбулаторій.

Більш масштабні можливості розкриваються з початком реалізації спільного зі Світовим банком проекту «Покращення охорони здоров'я на службі у людей», що розгортається у 8 областях країни¹¹, перший компонент якого має назву «Удосконалення надання послуг на місцевому рівні». Його розраховано на п'ять років з обсягом фінансування в 245,5 млн \$, з яких 214,7 млн – позика Світового банку. Згідно з розподілом видатків Державного бюджету України на 2016 р. на реалізацію заходів проекту передбачено 179715,4 тис. грн., інвестиції спрямовані на розвиток реформ в регіонах. Областями взято на себе зобов'язання розпорядження отриманими коштами, з виконанням умов щодо їх використання, звіту про освоєння відповідно до поставлених завдань і цілей (детермінованих найбільш істотними місцевими проблемами, які можна було б, на думку регіонів, подолати з використанням коштів Світового банку).

Вітчизняні дослідники вказують також на лікарняні каси як додаткове позабюджетне джерело фінансування системи медичної допомоги [6].

Таким чином, усвідомлення владою і суспільством важливості належного фінансування сфери охорони здоров'я як життєвого інтересу регіону, усвідомленню пріоритетних цілей і задач, актуальних для конкретних територіальних громад, сприятиме раціональному розподілу наявних коштів, пошуку додаткових джерел фінансування (зовнішніх та внутрішніх) та дієвому контролю ефективності їх використання.

¹¹ Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Закарпатська, Запорізька, Львівська, Полтавська і Рівненська

Перелік використаних джерел:

1. Economic Crisis, Health Systems and Health in Europe: Impact and Implications for Policy / S.Thomson, J. Figueras, T. Evetovits, M. Jowett, Ph. Mladovsky, J. Cylus, M. Karanikolos, H. Kluge. – Copenhagen: WHO Regional Office for Europe, European Observatory for Health Systems and Policies. – 2015. – 258 p.
2. К вопросу о финансовой устойчивости в системах здравоохранения / S.Thomson, T.Foubister, J.Figueras, J.Kutzin, G.Permanand and L.Bryndova. – Копенгаген, Рег. бюро ВОЗ, 2009. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0019/76042/E93058R.pdf?ua=1.
3. Финансирование систем здравоохранения: путь к всеобщему охвату населения медико-санитарной помощью. Доклад о состоянии здравоохранения в мире, 2010 г. – Женева, ВОЗ, 2010. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.who.int/whr/2010/whr10_ru.pdf?ua=1.
4. Банин С. А. Формирование социально ориентированной и эффективной системы финансирования региональных медицинских организаций : автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.10 / С. А. Банин. - Томск, 2011. – 26 с.;
5. The European health report 2015. Targets and beyond – Reaching new frontiers in evidence. – Copenhagen : WHO Regional Office for Europe, 2015. – 131 p.
6. Долот В. Д. Лікарняні каси як оптимальне позабюджетне додаткове джерело фінансування системи медичної допомоги та перспективний напрям реформування системи охорони здоров'я / В. Д. Долот // Науковий вісник Академії муніципального управління. – 2014. – №1. – С. 92–100.